

Makedonija –
podobe **podleželske** arhitekture

S E M

Makedonija –
podobe **podeželske arhitekture**

Razstava risb

Gostujoča razstava Muzeja Makedonije iz Skopja
11. december 1997 - 15. februar 1998

Ljubljana 1997

CIP - Kataložni zapis o publikaciji
Narodna in univerzitetna knjižnica, Ljubljana

728.6(497.17)(064)

MAKEDONIJA - podobe podeželske arhitekture :
razstava risb : gostujoča razstava Muzeja Makedonije
iz Skopja, 11. december 1997 - 15. februar 1998 /
[avtor risb [in] foto, diapozitivi Petar Namičev ; prevodi
Primož Žvokelj, Dolja Stefanija]. - Ljubljana : Slovenski
etnografski muzej, 1997

71494656

MAKEDONIJA – PODOBE PODEŽELSKÉ ARHITEKTURE

Gostujoča makedonska razstava podob podeželske arhitekture pomeni še enega izmed pisanih sadežev brstečega sodelovanja med evropskimi etnografskimi muzeji. Risbe arhitekta Petra Namičeva, kustosa Muzeja Makedonije iz Skopja, so si pred nami ogledovali Dunajčani (v bližnjem Ethnographisches Museum Schloss Kittsee) in Varšavčani (Muzej na Nezavisnosta).

Ljubljancanom in vsem drugim obiskovalcem Slovenskega etnografskega muzeja jih razstavljamo z željo, da bi jim vsaj na ta način približali čudovito, raznoliko, vidno nezgrešljivo in tako jasno prepoznavno sestavino makedonske tradicijske kulture, kakršno pomeni podeželska stavbna dediščina. Poleg ne vsem enako povednih likovnih upodobitev stavbnih zunanjščin bi namreč marsikoga verjetno pritegnila zlasti makedonska bivalna kultura - vse tisto, kar se je skrivalo in se ponekod še skriva za razgibanimi hišnimi pročelji. Odkrivali bi šarmantne čardake, sanjarili na minsofah in srkali kavo z razžarjenih mangalov.

Taki pogledi so se pred desetletji odpi-

rali slovenskemu arhitektu Dušanu Grabrijanu. Z njegovim delom Makedonska hiša, ki je dopolnjeno izšlo v slovenskem izvorniku leta 1976 (v maked. in v srb. 1955), pa so v notranjščine makedonskih hiš lahko vstopili tudi slovenski bralci. Grabrijan nam je makedonsko arhitekturo odkril kot arhitekturo »v merilu človeka«, makedonsko hišo je označil kot prehod iz stare orientalske v sodobno evropsko hišo in bil je vedno znova prevzet z njeno čudovito vraslostjo v okolico; s posebnim odnosom arhitekture do narave. »Hiše rastejo kakor gobe iz zemlje, kakor da so del te narave,« je zapisal.

Na razstavi risb Petra Namičeva so te hiše pred nami; le da tokrat »rastejo« iz papirja.

mag. Inja Smerdel
Direktorica Slovenskega etnografskega muzeja

МАКЕДОНИЈА - МОТИВИ ОД РУРАЛНАТА АРХИТЕКТУРА

Изложбата на мотиви од руралната архитектура во Македонија, што деновиве гостува во Словенија, претставува уште еден од разноликите плодови на веќе присутната соработка меѓу европските етнографски музеи. Цртежите на архитектот Петар Намичев, кустос на Музејот на Македонија од Скопје, пред нас веќе ги видоа во Виена (Етнографски музеј Замок Китси) и во Варшава (Музеј на Независноста).

На жителите на Љубљана и на другите посетители на Словенечкиот етнографски музеј им ги претставуваме со желба да можат, барем на ваков начин, да му се доближат на прекрасниот, разнолик и очевидно беспрекорен и јасно препознатлив дел на македонската традиционална култура - на руралното градежно наследство. Освен тоа што сите различно ќе го доживеат ликовното претставувања на надворешноста на градбите, веројатно кај многумина особен интерес ќе предизвика македонската култура на просториите за живеење - сето она што се криело и, веројатно, уште се крие зад традиционалните фасади. Ќе ги откриваат шармантните *чардаци*, *ќе мечтаат на минсофите* и *ќе му се насладуваат на кафето што се вари во разжарениот мангал*.

Пред повеќе десетици години такви глетки му се отвораа на словенечкиот архитект Душан Грабријан. Со неговата книга *Македонска куќа*, чие дополнето, оригинално издание на словенечки јазик излезе во 1976 година (на македонски и на српски во 1955 година) и словенечките читатели имаа можност да сирнат во внатрешноста на тие куќи. Грабријан ни ја откри македонската архитектура како архитектура "по мерка на човекот" и македонската куќа ја определи како преод од старата ориенталска во современата европска куќа. Тој постојано и се восхитуваше на нејзината прекрасна сраснатост со околината, на посебниот однос на архитектурата кон природата. "Куќите растат од земјата како печурки, небаре се неделив дел од природата", пишува тој.

На изложените цртежи од Петар Намичев пред нас стојат токму тие куќи, само што овојпат тие "растат" од хартијата.

Инја Смердел
Директорка на Словенечкиот етнографски музеј

MACEDONIA – IMAGES OF RURAL ARCHITECTURE

The visiting exhibition of Macedonian rural architecture is another of the fruits of extensive co-operation between European ethnographic museums. Drawings by the architect Petar Namičev, the curator of the Museum of Macedonia in Skopje, were displayed in Vienna (Ethnographisches Museum Schloss Kittsee) and Warsaw (Muzej na Nezavisnosta) before coming to the present exhibition.

We are presenting these drawings to the population of Ljubljana and other visitors to the Slovene Ethnographic Museum in the sincere hope that they might catch a glimpse of the magnificent, varied, visually distinct and clearly recognisable element of Macedonian traditional culture contained in the rural architectural heritage. Apart from the symbolic artistic depictions on the dramatic facades, the messages of which might not be grasped by everybody in the same way, the attention of many visitors will probably be drawn to the Macedonian interiors hidden behind - they will discover charming chardaks, daydream on minsofas and sip coffee from hot mangals.

Decades ago such scenes were discovered by the Slovene architect Dušan Grabrijan. His book *Makedonska hiša* (Macedonian House), the revised Slovene edition of which was published in 1976 (it was published in Macedonian and Serbian in 1955), opened the doors to the interiors of Macedonian houses to a Slovene readership. Grabrijan presented Macedonian architecture as "person-centred" architecture, defined the typical Macedonian house as marking the transition from the old oriental architectural style to that of contemporary European architecture, and was time and again impressed by the extraordinary harmony between Macedonian architecture and its natural surroundings. He wrote: "Houses grow like mushrooms from the earth, as if they were part of nature."

The exhibition of drawings by Petar Namičev presents these houses to us; this time, however, they are "growing" from paper.

Inja Smerdel
Director of the Slovene Ethnographic
Museum

PODEŽELSKA ARHITEKTURA MAKEDONIJE

Razstava »Podeželska arhitektura Makedonije« je poskus predstaviti velik del stavbne dediščine Makedonije skozi risbe arhitekta Petra Namičeva, kustosa Muzeja Makedonije iz Skopja. Risbe so plod večletnega raziskovalnega dela na področju tovrstne arhitekture.

Podeželska arhitektura predstavlja velik del makedonske materialne in kulturne dediščine. Razvijala se je v toku stoletij pod vplivom različnih naravnih, družbenih, gospodarskih in drugih vplivov, ki so bili prisotni na tem delu Balkana.

Ob upoštevanju vseh estetskih, tradicionalnih in krajevnih dejavnikov ter izurjenosti in dejavnosti makedonskih stavbarjev, ki so uživali velik sloves po vsem Balkanu in drugod, lahko trdimo, da je ta arhitektura doživela svoj vrhunec v 19. stoletju.

Posebnost in jasnost stavbarskega izražanja glede arhitekturne zasnove in notranje razporeditve daje slutiti najrazličnejše vplive ter obstoj več stavbarskih šol v Makedoniji. Črpane so iz povezave med lokalno stavbarsko tradicijo in pogostih selitev skupin grad-

benikov, imenovanih "tajfe". Stavbarska obrt se je prenašala iz roda v rod v številnih pokrajinah Makedonije (Reka - Debar, Veles, Bitola, Prilep, Ohrid, Kruševo, Kriva Palanka itd.). Skupine gradbenikov, imenovane "tajfe", ki jih je vodil glavni mojster "ustabašija", so sestavljali mojstri zidarji, kamnoseki, mizarji, rezbarji in slikarji ikon. "Tajfovci" so celo izoblikovali svoj lasten tajni jezik, takoimenovan "forniški" jezik.

Razvoj stavb je pod vplivom vseh naštetih dejavnikov (klimatskih, socialnih, tradicionalnih, ekonomskih, etničnih in krajevnih) privedel na vsakem območju do drugačnih izraznih oblik. Poleg razvoja tlorisa hiš se je hkrati izoblikovala tudi značilna tipologija glede na lego vasi, ki so bile večinoma strnjene. Na območju Makedonije prevladuje več različnih tipov hiš.

Koliba kot ena izmed oblik v razvoju je osnovni element pri oblikovanju struktur tipološke razdelitve. Njena postopna razširitev je potekala z dodajanjem novih prostorov v pritličju, na primer pokrite veže, kleti "potona" in hleva "ara", medtem ko so se bivalni prostori selili v prvo nadstropje, kot dopolnilo veže in "hiše".

To velja za skoraj vse pomembnejše

konstrukciji, enaka obdelava arhitekturnih podrobnosti, tinov, dekorativnih elementov in paleta uporabljenih barv.

Pri analizi pritličnih hiš in tipa hiš, ki bi ga lahko imenovali hiša "z vežo" (čardaklija), je bila ugotovljena izrazita podobnost z nekaterimi tipi hiš zlasti z območja Bolgarije, južne Srbije in Kosova, ki kažejo le manjša odstopanja v svoji zasnovi, vendar še zmeraj upoštevajo zasnovo z "galerijo" kot osrednji dostop v druge prostore. Risbe so namenjene prikazu določenih arhitekturno - estetskih vidikov pri ovrednotenju podeželske hiše in so hkrati izraz stavbarske tenkočutnosti njihovih avtorjev. Poskus prikaza najbolj značilnih lastnosti arhitekturne zasnove in njene izvedbe temelji na uporabi preprostih izraznih sredstev in črno-belem kontrastu kot logičnem nadaljevanju te povsem edinstvene arhitekture, ki temelji na uporabi osnovnih gradbenih materialov, kot so kamen, zemlja in les. Razstava s pomočjo risb zgradb, ki odsevajo duh časa, v katerem so nastale, omogoča vpogled v vsaj del neizčrpnega ustvarjalnega duha lokalnih stavbarjev.

Številni strukturni tipi so v okviru razstave predstavljeni s posebnega vidika in sicer s predstavitvijo določenih elemen-

tov, ki prikazujejo edinstvenost oblike. Brez dvoma zaslužijo vključitev v seznam najznačilnejših primerov arhitekture s tega območja.

Petar Namičev

RURAL ARCHITECTURE IN MACEDONIA

The rural architecture in Macedonia embodies a significant part of its material and cultural heritage. It has developed throughout centuries under the influences of different natural, social, economic and other factors that have been exerted in this part of the Balkans.

In creative sense of conception of all the aesthetic, traditional and local factors, in correlation with the skill and activity of the Macedonian master-masons, who had a reputation of good constructions all-over the Balkans and more widely, this architecture has reached its peak in the 19th century.

Depending on the openness of the internal rooms to the open space, three basic types have been differentiated, the open type featuring the "porched" house, the closed type forming the "lower" and the ground-floor house being classified as a semmi-closed house.

The aesthetic component in the evolution of the rural architecture has been taken into concern on elaboration of each architectural and constructive detail to

have been executed in highly professional craftsmanship. The uniqueness of forms of the executed architectural details add to the impression of being structures with exclusively high architectural qualities, showing high standard of workmanship, in spite of their minor dimensions.

The mutual influences among the master-masons who descended from Macedonia, but transmitted their experience in other environments, as well as the influences the Balkan nations exerted to each other, have been confirmed by the frequency of the identical expressive features of the architectural conception of the structures, recurrence to the ornamental decoration, in addition to the influence exerted by the oriental conception of the structures.

Distinctive features of the Macedonian country house are the plastic decorations of the wall surfaces by simply dressing of the stone, stylization forms and motifs applied in the decoration of the architectural details showing local autochthonous features, application of the wood in a light constructive system, which adds to the plastic voluminousness of the architectural conception.

The exhibited material enables seizing

Hiša zaprtega tipa, vas Ratevo, okolica Maleševije, vzhodna Makedonija.
House of closed type, from village Ratevo, area of Maleševija, East Macedonia.

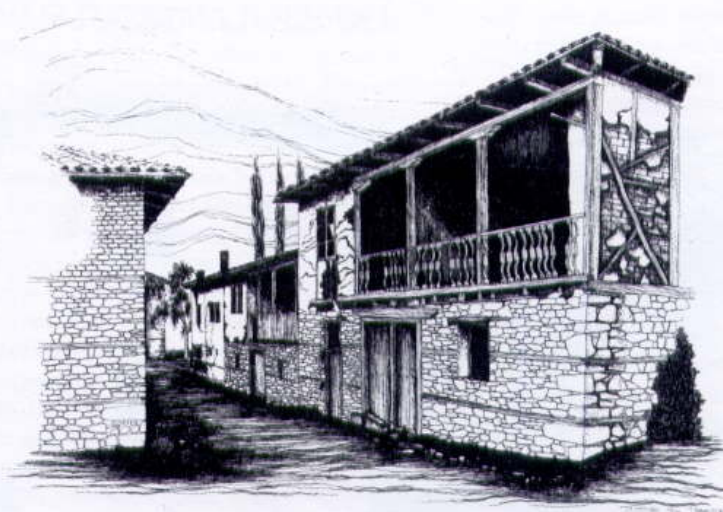

6. Kula,
Krakornica,
okolica Reke,
1988.
House - tower,
village
Krakornica,
area of Reka,
1988.

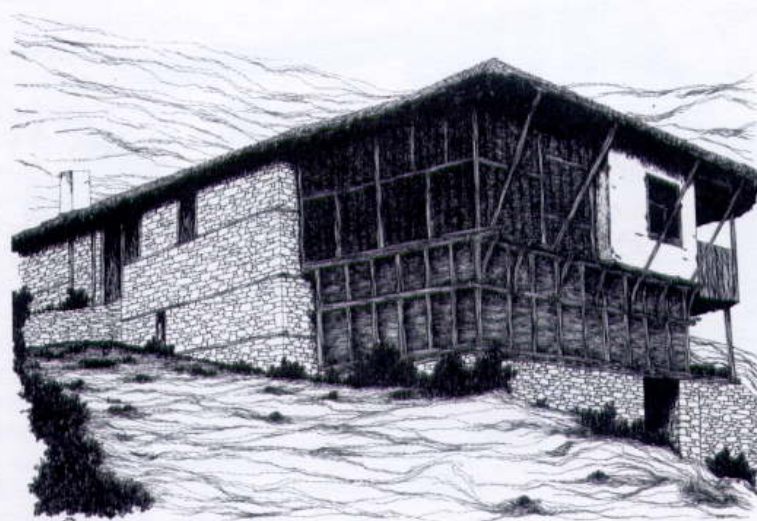

8. Skupina
hiš, Brodec,
okolica Reke,
1988.
Group of
houses, vil-
lage Brodec,
area of Reka,
1988.

Kuli, vas Kičinica, okolica Reke, zahodna Makedonija.
Two houses - towers, from village Kičinica, area of Reka, West Macedonia.

27. Čardaklija,
Maleševija,
1991.
Typical house
Chardaklia,
Maleševija,
1991.

33. Čardaklija,
Ratevo, okolica
Berovega,
1991.
Typical house
Chardaklia,
area of Berovo,
1991.

Podeželska arhitektura v Makedoniji
Katalog razstave

Izdal in založil: Slovenski etnografski muzej, zanj mag. Inja Smerdel
Kustodinja razstave in koordinacija:
mag. Marjeta Mikuž in Nina Zdravič
Polič

MUZEJ MAKEDONIJE, Skopje
Avtor razstave in risb:
arch. Petar Namičev
Foto/diapositivi: arch. Petar Namičev

Oblikovanje: arch. Mojca Turk
Prevodi: Primož Žvokelj, Dolja Stefanija
Grafična priprava:
Marko Drpič pri KGB*ZOD, Ljubljana
Tisk: Medium Radovljica
Naklada: 500 izvodov

Ljubljana 1997

Razstavo je podprlo Ministrstvo za kulturo Republike Slovenije.
The exhibition was made possible by the Ministry of Culture of the Republic of Slovenia.

Zahvalo dolgujemo tudi naslednjim ustanovam in podjetjem:
We are also grateful for the support to the following institutions and organizations:

Veleposlaništvo Republike Makedonije / Embassy of the Republic of Macedonia

ALMAKO

ALMAKO d.o.o.

AgroploD

AGROPLOD d.o.o.

Maximarket - Restavracija Maxim

Pegaz International d.o.o.
Center za digitalni tisk, Ljubljana

Naslovnica:
Tin, Tresonče, okolica Reke, 1989.
Yetty, Tresonče, area of Reka, 1989.

MUZEJ MAKEDONIJE SKOPJE

